

شیوه‌هایی برای تعیین یک مهریه مناسب

مهریه، کمر بند ایمنی زندگی نیست

جام جم آنلاین: خوانندگان مطالب پیشین این صفحه، در هفت شماره گذشته با مطالبی همچون: شیوه طرح شکایت در دادگاه، روابط مالی میان همسران، فریب در ازدواج، آمادگی برای حضور در دادگاه و... آشنا شدند. این مطالب حاوی نکاتی کلی بود که در آن تلاش شده بود تا درباره ماهیت مشکلات و مسائل حقوقی خانواده اطلاعاتی به مخاطبان داده شود.



از این شماره به بعد به سراغ موضوع‌های مشخص در زمینه مشکلات خانوادگی خواهیم رفت. برای این شماره مطلبی درباره ماهیت «مهریه» و نیز شیوه‌های مختلف تعیین آن خواهید خواند. شیوه‌هایی که می‌تواند در کاستن از مشکلات خانوادگی به خوانندگان این مطلب کمک کند. رفتارها و برخوردهای خانواده «عروس» و «داماد» از زمان آشنایی تا روزی که دو خانواده در مجلسی به نام «بله بران» بر سر مسائل و موضوع‌های مختلف مرتبط با تشکیل زندگی مشترک زوج‌های جوان بحث می‌کنند، معمولاً شکل و شمایلی مودبانه دارد. هر دو خانواده با مهربانی با هم تعامل می‌کنند. آنها فقط به دنبال خوشبختی دو جوان هستند و می‌خواهند هرچه زودتر زندگی مشترک آنها «سر» بگیرد، اما وقتی پای مسائل مالی به میان می‌آید، معمولاً شکل رفتارها تغییر می‌کند و هر یک از طرفین تلاش می‌کنند تا شرایط خود را به شکلی مودبانه و محترمانه به طرف مقابل تحمیل کنند. این وضعیت معمولاً در اغلب خانواده‌ها تکرار می‌شود و البته تعداد محدودی از خانواده‌ها نیز در شرایطی عاقلانه و برابر با هم به تفاهم می‌رسند و دیگر کار به چانه زنی بر سر میزان مهریه و تعداد و نوع سکه و... نمی‌رسد. یکی از مهم‌ترین مباحثی که در چنین جلساتی مایه دردسر و گاه اختلاف میان خانواده داماد و عروس می‌شود مساله تعیین مهریه است.

در شرایطی که قانون در زمینه ازدواج تنها به مسائلی کلی توجه دارد و همچنین ثابت کردن هر یک از مشکلات و مسائل خانوادگی در زمان بروز اخلاف، نیاز به طی کردن مسیری سخت و دشوار دارد، طبیعی است که زنان به عنوان بخش آسیب‌پذیرتر در مشکلات خانوادگی تلاش می‌کنند تا در همان ابتدای زندگی

که آقا داماد محو جمال و خلق و خوی عروس خانم شده و حاضر است برای او «جان» فدا کند؛ از داماد یک تضمین درست و حسابی بگیرند.

البته برخلاف خود داماد، معمولاً خانواده او که آخر و عاقبت کار را می‌بینند، کمی معقولانه فکر می‌کنند و به همین دلیل بسادگی ممکن است زیر بار مهریه سنگین نروند؛ اما در نهایت و در اغلب خانواده‌ها نیز آنچه که به عنوان مهریه تعیین می‌شود، چندان منطقی نیست و به همین دلیل در زمان بروز اختلاف‌های خانوادگی نمی‌تواند مشکل‌چندانی را از هر دو طرف حل کند و معمولاً تبدیل به گرهی کور می‌شود که بر شدت مشکلات نیز اضافه می‌کند.

چرا زنان مهریه می‌گیرند؟

برای این که تصویر روشنی درباره مهریه در ذهن شما ایجاد شود، بد نیست توضیحی درباره فلسفه مهریه بیان کنیم. مهریه بر خلاف تصور بسیاری از زوج‌های جوان تضمین زندگی مشترک نیست بلکه به لحاظ دینی و مذهبی، هدیه‌ای است که در زمان عقد داماد به عروس می‌دهد. از نظر عرفی و دینی مهم‌ترین مسأله‌ای که یک زن در آستانه ازدواج با آن مواجه است بحث «باکره بودن» است و مهریه در واقع هدیه‌ای است که داماد در ازای به دستاوردن این ویژگی به همسر خود می‌پردازد.

به همین دلیل است که در صورت جدایی و طلاق، اگر رابطه جنسی میان همسران وجود نداشته و عروس باکره باشد، میزان مهریه نصف می‌شود و یا این که مثلاً زن می‌تواند پیش از ازدواج و تمکین از همسرش، مهریه را مطالبه و سپس تمکین کند.

آنچه که سبب شده تا وجود مهریه در عقدنامه کارکردی تضمینی پیدا کند، از یک طرف رقم بالای مهریه‌های امروزی و از سوی دیگر وجود عبارت «عندالمطالبه» در مقابل میزان مهریه است و این به آن معنی است که از زمان عقد و وقوع نکاح آقا داماد به میزان مهریه درج شده در عقدنامه به همسرش بدهکار است و زن هر زمانی که بخواهد می‌تواند این حق را با بهانه و بی‌بهانه مطالبه کند و کسی هم حق ندارد او را از مطالبه این حق منع کند.

در یادداشت‌های قبلی اشاره شد که اگر داماد قصد پرداخت مهریه‌ای که تعیین می‌کند را نداشته باشد آن ازدواج شرعاً مشکل دارد. بسیاری از افراد تصور می‌کنند تعیین مهریه سنگین مسأله‌ای دینی است و این مسأله مورد تأکید و تأیید دین اسلام هم هست، اما اسلام به عنوان دینی که ازدواج را نیمی از تکمیل دین معرفی می‌کند، شرایط بسیار ساده‌ای را برای ازدواج در نظر گرفته و از نظر این دین، ازدواج در حد یک قرارداد ساده اما مقدس است.

به همین دلیل برای مردان امکان تعدد همسر ایجاد شده هرچند در این زمینه شرط‌های خاص و سختگیرانه‌ای مانند: برقراری عدالت میان همسران نیز لحاظ شده است. بسیاری از ویژگی‌های دین اسلام در زمینه ازدواج نقطه مقابل ادیانی است که در آن افراد بعد از مرگ همسر خود دیگر قادر به ازدواج نیستند و یا ادیان دیگری که در آن اساساً چیزی به نام طلاق معنا و مفهوم ندارد و زن و شوهر تا پایان عمر موظف به

«تحمل» یکدیگر هستند البته اسلام این مساله را نیز «مساله‌ای شخصی» دانسته و شکل گیری این پیوند را به توافق دو طرف موکل کرده است.

با این نگاه تاکید اسلام نیز بر مساله مهریه تنها در حد و اندازه یک هدیه است و البته دین ما مانعی برای از این که مرد بخواهد در ابتدای زندگی هدیه‌ای بزرگ به همسرش بدهد و یا این که طرفین تضمین‌های دیگری را هم برای ازدواج تعیین کنند ایجاد نکرده است.

چگونه در زندگی خانوادگی تضمین به دست بیاوریم؟

مطالبه مهریه در بسیاری از خانواده‌های ایرانی تنها زمانی صورت می‌گیرد که کارد به یکی از استخوان‌های زن رسیده باشد و او برای رهایی از شرایط مشقت بار زندگی، مهریه خود را به اجرا می‌گذارد تا بتواند در مقابل بخشش آن، از همسر خود طلاق بگیرد البته در موارد متعددی نیز به اجرا گذاشتن مهریه با هدف کسب درآمد مالی از سوی زن صورت می‌گیرد.

در موارد بسیار محدودی نیز زن و شوهر با توافق مهریه را پرداخت و دریافت می‌کنند، اما زمانی که کار به دادگاه می‌رسد معمولاً مهریه برای درخواست طلاق و یا گرفتن حضانت فرزندان به اجرا گذاشته می‌شود. حالا اگر از همین مسیر به عقب بازگردیم و به زمان تعیین مهریه برسیم می‌توان نکات فراوانی را در این زمینه بیان کرد.

یکی از این نکات این است که در دنیایی که انسان‌ها برای حفاظت از اموال و اشیای قیمتی و جان خود انواع و اقسام بیمه نامه‌ها را تهیه می‌کنند، مهریه هم می‌تواند یک بیمه‌نامه برای حفظ زندگی مشترک و یا مانند کمربند ایمنی زندگی مشترک باشد. مهریه در واقع مالی است که مرد طبق توافق با همسرش برای او تعیین می‌کند.

یکی از ویژگی‌های مال خوب و واقعی هم این است که به سرعت و بسادگی و با راحتی وصول شود و اگر قرار باشد فردی برای دریافت چیزی که از نظر شرع و قانون از شیر مادر هم برای او حلال تر است به زحمت بیفتد؛ قطعاً یک جای کار مشکل دارد.

ویژگی دیگر مهریه این است که در اثر گذشت زمان از ارزش آن کاسته نشود. در کشوری مانند ایران که در مدت کوتاهی تورم ناگهان سی درصد افزایش پیدا می‌کند و قیمت مسکن و چیزهای دیگر ناگهان چند برابر می‌شود، طبیعی است که چیزهایی مانند سکه طلا و زمین به عنوان مهریه می‌تواند قابل توجه باشد زیرا این چیزها نیز اغلب با افزایش تورم به اندازه آن و یا کمی بیشتر رشد می‌کند و به این ترتیب ارزش آن کاسته نمی‌شود.

به مساله مهریه می‌توان نگاه دیگری هم داشت و آن این است که مهریه باید به گونه‌ای تنظیم شود که در صورت وقوع جدایی و با فرض مقصر نبودن زن، او بتواند تا زمانی که ازدواج مجددی انجام می‌دهد، زندگی آبرومندی برای خود فراهم کند.

به این نکته باید دقت کرد که معمولاً زنان در بحث طلاق آسیب پذیری بیشتری دارند و به دلیل نگاه خاص جامعه به زنان بیوه، آنها نیازمند حمایت‌هایی ویژه در این زمینه هستند البته این همه ماجرا نیست و مهریه به عنوان یک «دین ممتاز» حتی در صورت فوت شوهر، از مقدار مالی که از همسر باقی مانده میزان مهریه کسر می‌شود و پس از آن دیگر طلبکاران و وارثان می‌توانند به سراغ اموال شوهر فوت شده بروند. بر همین اساس ماهیت مهریه سبب می‌شود حتی در صورت فوت همسر، میزان آسیب‌پذیری زن از سوی فرزندان، بستگان، طلبکاران و... نیز به حداقل برسد.

برای روشن شدن بحث به این نکته هم باید اشاره کرد که تقریباً هیچ زنی هنگام ازدواج توقع دریافت مهریه را از همسر خود مطرح نمی‌کند و اغلب زنانی هم که با مهریه‌های بالا حاضر به ازدواج می‌شوند، به شکل شفاهی به همسران خود این قول را می‌دهند که تنها در زمان طلاق یا در صورت بروز مشکل حاد در زندگی مهریه خود را مطالبه خواهند کرد.

این مساله که زنی یک چک مثلاً ۲۰۰ میلیونی از همسر خود داشته باشد و هر زمان که بخواهد بتواند آن را به اجرا بگذارد و علاوه بر ضبط اموال همسرش، قطع کردن تلفن همراهش، توقیف اتومبیل و خانه‌اش، مانع از خروج او از کشور شود و او را به زندان بیندازد؛ مساله‌ای است که با توجه به اتفاق‌هایی که در سال‌های اخیر در دادگاه‌های خانواده رخ داده، می‌تواند آرامش روانی مردان را به خطر بیندازد و حتی سبب شود برخی از آنها برای فرار از خطر احتمالی پرداخت مهریه هیچ‌گاه وسیله یا خانه‌ای به اسم خود خریداری نکنند یا این‌که بخشی از اموال خود را از همسرانشان پنهان کنند. ضمن این‌که چنین مساله‌ای برای برخی زنان نیز زمینه سوءاستفاده‌ای جدی را فراهم می‌کند.

تعیین تکلیف مساله‌ای مانند مهریه و مسائل مالی در ازدواج، به اندازه تعیین تکلیف مساله‌ای مانند تعیین خط مرزی در میان کشورها مهم و حساسیت برانگیز است.

به همین دلیل بهتر است هر دو طرف با نگاهی واقع‌بینانه نسبت به این مساله تصمیم‌گیری کنند. تجربه نشان داده مردان و زنانی که درباره مهریه تصمیم احساسی می‌گیرند خیلی زود لطمه می‌خورند و شیوه مناسب در این مقطع این است که هر دو طرف، به هر اندازه هم که عاشق هم باشند بهتر است عاقلانه فکر کنند و پس از آن عاشقانه زندگی کنند.

پیشنهاد مشخص ما نیز در این زمینه این است که در قدم اول، تکلیف مهریه و پشتوانه زندگی آینده کاملاً از هم جدا شود. تجربه حضور در دادگاه‌ها نشان می‌دهد به همان اندازه که تعیین مهریه‌های سنگین یک اشتباه بزرگ است، پذیرش و تعیین مهریه‌های کم نیز یک اشتباه بزرگ است.

مهریه به عنوان هدیه بسته به توانایی مرد می‌تواند از یک شاخه گل تا یک خانه در نوسان باشد، اما در بحث تعیین پشتوانه زندگی مشترک باید آنقدر عاقلانه عمل کرد که در صورت بروز مشکل در هر یک از طرفین، دیگری ضرر نکند.

تضمین‌های مناسب برای زمان بروز مشکلات خانوادگی

پیش از آن که به سراغ معرفی تضمینی مناسب برویم، باید به این سوال پاسخ داده شود که زن و مرد معمولاً به چه دلیل و در چه مقاطع زمانی نیازمند دریافت تضمین هستند؟ پاسخ به این سوال ساده است: بیشترین مواردی که مهریه به اجرا گذاشته می‌شود، زمانی است که زن قصد جدایی و یا گرفتن حضانت فرزند خود را دارد و مرد بنا به دلایلی راضی به این مساله نیست.

در چنین شرایطی زن مهریه خود را به اجرا می‌گذارد و مرد تحت فشار قرار می‌گیرد و با بخشش مهریه از سوی زن، شرایط او را می‌پذیرد. این رویه‌ای نسبتاً ثابت و عادی در دادگاه‌های خانواده است در چنین مواردی، مهریه سنگین به هیچ وجه نمی‌تواند حکم کمر بند ایمنی را داشته باشد.

چون ممکن است زن در شرایطی کاملاً احساسی برای خلاصی از همسرش مهریه را ببخشد و بعد از این مرحله است که با ورود به جامعه به عنوان یک زن مطلقه، انواع و اقسام مشکلات به سراغ او می‌آیند و حتی برخی اوقات با طرد شدن زن از سوی خانواده این مشکلات دو چندان می‌شود. البته با در نظر گرفتن این مساله که برخی از زنان از مهریه سوءاستفاده می‌کنند، می‌توان چند شکل جدید را برای تعیین مهریه پیشنهاد کرد.

ذکر این توضیح لازم است که شیوه‌های پیشنهادی تنها زمانی به نتیجه می‌رسد که همسران بر سر دو مساله مهم طلاق و حضانت فرزندان به نتیجه‌ای مشترک برسند و به جای «یک‌طرفه» دیدن این مسائل، این موضوع را حتی به قیمت مهریه کمتر زنان به نتیجه‌ای مشخص و دو طرفه برسانند. در آن صورت است که این الگوهای پیشنهادی به کار می‌آید. اما این الگوها به شرح زیر است:

۱- خیلی از مردم فکر می‌کنند مهریه تنها باید با قید «عندالمطالبه» در عقدنامه درج شود، اما می‌توان قیدهایی دیگری نیز به جای این واژه به کار برد. «عندالاسطاعه»، «عند الوسعه»، «به اقساط»، «بعد از ۵ سال»، «در زمان طلاق»، «به ازای هر سال زندگی مشترک یک میزان مشخص سکه» و... قیدهایی است که با قرار گرفتن آن در مقابل مبلغ و عدد مهریه، سرنوشت این تعهد تغییر خواهد کرد و حداقل دیگر مرد به خاطر مهریه به زندان نخواهد افتاد و از هستی ساقط نخواهد شد. در مواردی که مرد به دلیل به اجرا گذاشتن مهریه به زندان می‌افتد، علت این مساله این است که او توانایی پرداخت مثلاً ۵۰۰ سکه در همان لحظه که به شکل عندالمطالبه است را ندارد والا با وجود هریک از این قیدها در مقابل مبلغ مهریه، دیگر نیازی به دادخواست اعسار و زندان رفتن مرد نیست و قاضی با تشخیص خود میزان مهریه را تعیین می‌کند.

۲- برخی اموال مرد مانند خانه‌ای که در آن زندگی می‌کند و یا اتومبیل او؛ با در نظر گرفتن شرایطی از سوی قانون جزو «مستثنیات دین» محسوب می‌شود و در صورت به اجرا گذاشتن مهریه از سوی زن، دادگاه با در نظر گرفتن شرایط شغلی و وضعیت کلی مرد، دریافت مهریه را از این اموال در نظر نمی‌گیرد. البته تجربه حضور در دادگاه ثابت کرده گاهی قضات اجرای احکام حتی تلفن همراه مرد را نیز جزو مستثنیات دین به حساب نمی‌آورند و آنرا هم توقیف می‌کنند.

به همین دلیل می‌توان در عقدنامه برخی از امول را جز مستثنیات دین ذکر کرد و اعلام کرد که در صورت مطالبه مهریه، این امول شامل مهریه نخواهد شد.

۳- برخی خانواده‌ها هنگام تعیین سکه، اعلام می‌کنند مثلاً ۵۰۰ سکه به قیمت روز. در چنین حالتی اگر زن مهریه خود را ۱۰ سال بعد هم به اجرا بگذارد و در آن زمان قیمت سکه از ۲۰۰ هزار تومان سال ۸۷ به ۵۰۰ هزار تومان رسیده باشد که اصلاً هم بعید نیست مرد تنها به اندازه قیمت سکه سال ۸۷ به همسرش بدهکار است نه به اندازه قیمت روز سکه.

۴- در برخی خانواده‌ها به دلیل اهمیت حرف مردم میزان مهریه بالا تعیین می‌شود. اگر شما هم دچار چنین معضلی هستید، می‌توانید میزان سکه مورد نظر فامیل! را در عقدنامه اعلام و سپس میزان سکه مورد نظر خودتان را از آن جدا کنید. مثلاً می‌توان در عقدنامه نوشت: مهریه ۵ هزار سکه طلا که چهار هزار و سیصد سکه آن در زمان عقد پرداخت یا بخشیده شد و باید ۲۰۰ سکه آن پرداخت شود.

۵- می‌توان به تبعیت از برخی بانک‌ها میزان مهریه را نیز «پلکانی» کرد. مثلاً به ازای هر سال زندگی مشترک ۵۰ سکه یا به ازای تولد فرزندان ۱۰۰ سکه و یا این که تا ۴۰ سالگی یا ۵۰ سالگی ۴۰۰ سکه.

۶- می‌توان مهریه را به اقساط به این شکل تعیین کرد: هزار سکه به شکل اقساطی ماهانه یک یا دو سکه. در آن صورت هر زمان که زوج بخواهد مهریه به همین شکل به او پرداخت می‌شود.

۷- می‌توان کل یا بخشی از مهریه را نیز به زمان طلاق موکول کرد. مثلاً از ۵۰۰ سکه، ۱۰۰ سکه عندالمطالبه و ۴۰۰ سکه در زمان طلاق.

۸- شیوه دیگر هم این است که در عقدنامه قید شود در صورت مقصر بودن مرد در اختلافی که منجر به طلاق شده و تأیید دادگاه، مثلاً ۲۰۰ سکه به عنوان مهریه به زن تعلق می‌گیرد.

چه چیزهایی می‌تواند پشتمانه خوبی باشد؟

با این توضیحات بد نیست چند نکته کلی درباره مهریه نیز بیان شود تا هر دو طرف با ذهن و دیدگاهی روشن اقدام به تعیین و پذیرش مهریه کنند.

۱- یکی از نکات مهم در تعیین مهریه و پرداخت آن این است که اغلب مردان تصورهای اشتباهی درباره مهریه دارند. خیلی‌ها تصور می‌کنند مجلس قانونی را تصویب کرده که بر اساس آن فقط ۲۰۰ سکه به زن تعلق می‌گیرد و مهریه بیش از این قابل وصول نیست. این مساله کاملاً نادرست است و حتی به فرض محال تصویب چنین قانونی، باز هم این مساله شامل حال مهریه‌هایی که پیش از تصویب این قانون تعیین شده باشند نمی‌شود. برخی مردان می‌گویند مهریه مالی «حرام» است و از گلوی زن پایین نمی‌رود، اما باید بدانید دادگاه‌های خانواده مهریه را حق زن می‌دانند و برای وصول آن نیز به هیچ وجه کوتاهی نمی‌کنند!

۲- نکته دیگر این است که مهریه مانند یک دارایی است که به سادگی به ارث می‌رسد. مثلاً با فوت همسر شما، این مهریه به پدر و مادرش به ارث می‌رسد. حتی او می‌تواند در قالب یک وصیت، شخص دیگری را صاحب این ارث بداند. در واقع حتی با مرگ زن نیز مرد نمی‌تواند از پرداخت مهریه او شانه خالی کند.

۳- انتخاب و پذیرش چیزهایی که نوسان دارد به عنوان مهریه کار عاقلانه ای نیست. این نوسان هر دو طرف را اذیت می‌کند و بخصوص برای مرد شرایط روانی بدی را ایجاد می‌کند. سکه طلا یکی از چیزهایی است که گاهی در طی یک ماه نوسان شدیدی دارد و اختلاف قیمت آن بین ۳۰ تا ۴۰ هزار تومان می‌شود.

کافی است خودتان را جای مردی بگذارید که در طول یک ماه بدهی‌اش نسبت به همسرش ۲۰ درصد رشد می‌کند! البته در زمانی که کار به پرداخت مهریه می‌رسد هم وضعیت برای زنان در چنین نوسان‌هایی تعریفی ندارد و او نیز از این نوسان لطمه می‌بیند. به خاطر داشته باشید که همیشه طلبکار بیشتر از بدهکار نگران طلب خود است.

۴- خیلی از اوقات تصورات خانم‌ها از قانون شکل درستی ندارد و فکر می‌کنند به هر طریقی می‌توانند مهریه را از همسرشان وصول کنند. مهریه حقی است که تنها به عهده مرد است و با فرض ثروت زیاد والدین داماد، به هیچ وجه چیزی به شکل قانونی از آنها قابل وصول نیست مگر آنکه آنها فوت کنند و ارثی به داماد برسد که این ارث هم می‌تواند محلی برای پرداخت مهریه باشد. البته اگر در عقدنامه ذکر شود که پرداخت مهریه به عهده پدر داماد یا یکی دیگر از بستگان است وضعیت فرق می‌کند و مهریه از فرد دیگری به جز داماد هم قابل وصول است.

۵- شغل همسری که می‌خواهد مهریه را بپردازد بسیار مهم است. فردی که دانشجوی و مثلاً کارمند است حتی در صورتی که بخواهد ماهانه یک سکه بدهد، عقلاً نمی‌تواند متعهد به پرداخت ۱۰۰۰ سکه طلا به شکل عندالمطالبه باشد و حتی اگر این میزان مهریه را هم بپذیرد، دادگاه در زمان صدور حکم به اعسار و تقسیط، این مسأله را در نظر می‌گیرد و حکم ساده‌ای صادر می‌کند. بهتر است در عقدنامه این نکته مشخص شود که در صورت تقاضای زن، مرد از چه منابعی مهریه را پرداخت خواهد کرد. به این نکته توجه کنید که هر نوع دارایی اعم از: حقوق، پاداش، جایزه، ارث و... می‌تواند منبع پرداخت مهریه باشد.